

Hodnota života z pohledu katolické teologie

Autor: Mgr. Ondřej Lehký

Pracoviště: 1. Lékařská fakulta Univerzity Karlovy, obor bioetika

Abstract: What is the value of human life? This article points to human value as the value of God's image. It deals with the issue of the sanctity of human life, the problem of the death and the eternal life, the question of human freedom and free agency. Theological view finds out the conscience as an essential element of understanding of the moral truth about the world, a law written by God. This is a judgment of reason through which the human being recognizes the moral quality of a concrete act. The author points to the relationship between reason and faith and cognizable God's truth through human reason and human conscience. Only through this lens can be understood correctly the value of human life and the value of human acting.

Key words: The Value of Life, conscience, freedom, death, eternal life, faith, reason

Úvod

Lidská práva patří k nejdiskutovanějším tématům současnosti. Často se může zdát, že se o nich mluví až příliš. Takové nadměrné mluvení o lidských právech pak působí poněkud nepatřičně, ba bizarně. Proč? Zadáme-li se na celou věc pronikavějším pohledem, velmi záhy zjistíme, že povětšinou vůbec není zřejmé, o čem se vlastně mluví. Co jsou vlastně lidská práva, na čem se zakládají a jak je možné jejich existenci zdůvodnit?

Dá se předpokládat, že pokud bychom se náhodně vybraných jedinců zeptali na to, co soudí o lidských právech, drtivá většina dotazovaných by odpověděla, že tato práva jsou něčím zcela samozřejmým, nezpochybnitelným, nezcizitelným, hodným nejvyšší ochrany ze strany každé státní moci. Kdybychom se ovšem dále zeptali, proč je tomu tak, většina přesvědčených stoupců a obhájců platnosti lidských práv by patrně upadla do nemalých rozpaků. Lidská práva jistě platí, o tom není pochyb! Proč však mají tato práva platit a také to, která z těchto práv jsou skutečná a která pouze domnělá, ví zřejmě jen málokdo.

Tato skutečnost je znepokojivá, protože má dva povážlivé dopady: Jednak nedovedeme vysvětlit sami sobě – natož jiným! -, proč vůbec lidská práva respektovat. Za druhé nám pak chybí kritéria k posouzení, co lidské právo skutečně je, a co je jen dílčí zvláštností toho kterého civilizačního okruhu či dokonce pouhým svévolným požadavkem nějakého vlivného nátlakového uskupení... V preambuli k Listině základních práv a svobod, jež je součástí ústavního pořádku našeho státu, se mluví o „neporušitelnosti přirozených práv člověka“. To, že se lidská práva nazývají v ústavě „přirozenými“, není samozřejmě náhoda. Idea lidských práv vyrostla, jak známo, na půdě přirozenoprávní teorie, takže užití terminologie je pochopitelné. Mnohým dnes nicméně připadá zastaralé. Důvodem je, že kdysi všeobecně přijímaná přirozenoprávní teorie ztratila v evropsko-americké společnosti po polovině 19. století své vůdčí postavení a stojí dnes, ač má stále své stoupence, stranou hlavního proudu soudobého evropsko-amerického myšlení. Rovnocennou náhradou za ni převážně skepticky zaměřené současné myšlení neposkytuje.¹

Je-li pravdou, že pro současné západní myšlení je charakteristický především skepticismus, pak nás jistě nepřekvapí fakt, že většina dnešních zastánců lidských práv nemá pro své názory žádné přesvědčivé důvody. Skeptické myšlení zapovídá možnost dosažení jakýchkoliv jistot ve sféře teoretického i praktického rozumu.² Skepticky smýšlející intelektuálové, chtějí-li být myšlenkově konzistentní, nemohou připustit objektivní platnost jakéhokoliv výkladu lidského bytí. Idea lidských práv předpokládá existenci určitých daností, jež jsou každému člověku nutně, přirozeně, vlastní. Tyto danosti, nutná určení (např. tělesnost, rozum, svobodná vůle) jsou objektivně postižitelné přirozeným myšlením. Jen víme-li s jistotou, kým je přirozeně, ve své podstatě lidský jedinec, můžeme také vědět, co mu přirozeně, nutně náleží.³

1 SOUSEDÍK, S. *Svoboda a lidská práva. Jejich přirozenoprávní základ*. Praha: Vyšehrad, 2010, s. 9-10.

2 Skepticismus ovšem představuje rozpornou teorii. Skeptik explicitně popírá objektivitu poznání, přičemž ji ovšem implicitně předpokládá. Všechny soudy jsou pro radikálního skeptika v základě nejisté, žádný soud nelze prokázat jako objektivně pravdivý (postihující nějakou věc v tom, co sama o sobě je), neboť prostředky k verifikaci takového soudu chybí. Zároveň však skeptik formuluje své stanovisko v tezích, které nutně (implicitně) považuje za pravdivé. Skeptik tedy předpokládá, že např. jeho soudy o schopnosti poznání mají nepochybnou výpovědní hodnotu. Kdyby si to nemyslel, vůbec by nemělo smysl mluvit. To však skeptik činí. Skeptická pozice v sobě tedy skrývá rozpor, který ji zneplatňuje. Ve skutečnosti žádný radikálně skeptický myšlenkový postoj není vůbec realizovatelný. Ke kritice skepse: FUCHS J. *Předpoklady nerelativizované etiky*. Praha: Krystal OP, 2007, s. 15-39.

3 Mluvíme zde o lidské přirozenosti. Aristotelsko-tomistická tradice vykládá lidskou přirozenost jako souhrn nutných určení či nutných sklonů, jež jsou každému lidskému jedinci vlastní, které ovšem nelze myslet bez jejich nositele. „Co je přirozenost? ...Mohlo by se zdát, že je to soubor přirozených náklonností, které nějaké individuum má a které případně sdílí s nějakými individui dalšími, s individui téhož „druhu“. To je sice správné, ale není to ještě zcela výstižné.

Náklonnosti mají totiž vesměs tu povahu, že musí být náklonnostmi něčeho. Přirozeností nějakého individua budeme proto rozumět nejen soubor jeho přirozených náklonností, nýbrž i toto individuum samo, individuum v jeho „nahotě“ spolu s jeho nutně s ním totožnými přirozenými náklonnostmi“ (SOUSEDÍK, S. *Svoboda a lidská práva. Jejich přirozenoprávní základ*. Praha: Vyšehrad, 2010, s. 55.). Určité nutné sklony odhalují u každého lidského jedince i stoupců i tzv. neoklasické teorie přirozeného práva, kteří vycházejí z analytické filozofické tradice. Za

Stoupenci skepse však možnost takového poznání v principu popírají, nemohou tedy přesvědčivě hájit názor, že existují nějaká, univerzálně platná lidská práva.

Zde by se dalo namítnout, že se pohybujeme v akademickém světě. Co je běžnému člověku, jenž je orientován především prakticky po nějakých, od reálného světa odtržených úvahách intelektuálů? Jeho se zmíněná intelektuální skepse přeci vůbec týkat nemusí. Otázkou zůstává, nakolik zmíněný skepticismus, jenž nachází své praktické vyústění v etickém relativismu, pronikl i do vědomí běžných občanů současného západního světa.

Je jistě pravdou, že především prakticky zaměřený jedinec nebude věnovat mnoho času abstraktním filozofickým úvahám o objektivní poznatelnosti světa či dokazatelnosti mravního zákona. Teoretické spory na univerzitách se ho tedy přímo dotýkat nebudou. Co když ovšem určité filozofické názory prostoupí a do značné míry ovládnou celkové kulturní klima určité společnosti? Co když určitá filozofie ovládne politiku, umění, svět stále vlivnějších masových médií? A co když se taková filozofie stane rozhodujícím kritériem pro utváření idejí vzdělávání a výchovy, realizovaných státem? Pak bude málo smysluplné tvrdit, že filozofie nemá na běžný život žádný významný vliv. O tom, jak zásadním způsobem může určitá filozofická doktrína ovlivňovat životy lidí, svědčí desítky let trvající zkušenost s komunistickými režimy.

Není přehnané tvrdit, že skepticismus představuje závažný kulturní úpadek.⁴ Na tom nic nemění fakt, že mnozí postmoderně ladění intelektuálové považují „skeptické myšlení“ za nejvyšší vývojový stupeň filozofického myšlení či nutný produkt uvážlivé, vpravdě realistické moudrosti. Pokud se člověk „dobrovolně“ vzdává své schopnosti objektivně poznávat realitu, přinejmenším v jejích empiricky nepostižitelných dimenzích, a pokud tento stav nadmíru vážné „racionální nouze“ ještě oslavuje či jen s klidným svědomím přijímá jako „zákonitě“ daný, pak zde něco nemůže být v pořádku. To nám říká i obyčejný selský rozum. Programová rezignace na základní způsobilost lidského rozumu postihovat elementární řád skutečnosti může jen stěží představovat něco dobrého, intelektuálně a morálně přijatelného.

Zdá se, že současný západní svět se stále více vzdaluje od svých kulturních základů, kterým jako by přestával rozumět. Tyto základy tvoří antické filozofické myšlení a žido-křesťanská víra. Jen díky těmto mohutným, nekonečně tvůrčím intelektuálně-duchovním proudům mohla vzniknout západní kultura. Jen v prostředí formovaném řeckým myšlením a křesťanskou vírou mohla vzniknout idea lidských práv. Žádné jiné kultury tuto ideu nevytvořily či, přesněji řečeno, nenahlédly její objektivní danost.⁵

Naším záměrem je v kostce představit křesťanské pojetí člověka. Jak jsme již uvedli, křesťanská víra tvoří jeden z ústavních pilířů západní civilizace. Snad se může někomu zdát, že prezentovat základní pravdy křesťanské víry o lidském bytí je poněkud nadbytečným počinem. Nejsou snad tyto pravdy všeobecně známy? Na základě vlastních zkušeností se odvažují tvrdit, že v dnešní době tomu tak není. Neznalost

---

nejvýznamnějšího představitele této školy je považován britský právní filozof John Finnis, autor přelomového díla *Natural Law and Natural Rights* (FINNIS, J. *Natural Law and Natural Rights*. Oxford: Oxford University Press, 1980). Finnis ve své obhajobě objektivních mravních zásad nevychází na rozdíl od aristotelsko-tomisticky orientovaných filozofů z metafyzického pojmu lidské přirozenosti, nýbrž pokouší se svou teorii založit jiným způsobem. Ústředním pojmem se ve Finnisově koncepci stává pojem „praktické racionality“. Tuto praktickou racionalitu, jež je vlastní každému lidskému jedinci (místo a čas jeho existence zde nehraje podstatný význam), byt si toho nemusí být vždy explicitně vědom, objevujeme prostřednictvím fenomenologické analýzy určitých, všeobecně rozšířených lidských tendencí, tj. na základě univerzálně přítomné a tedy „přirozené“ zaměřenosti každého lidského jedince k určitým dobrům, která lze odhalit jako kulturně a dějinně nepodmíněná. Mnohostrannou analýzu Finnisova myšlení od různých autorů přináší kniha: KEOWN, J. and GEORGE, R. P. (eds.) *Reason, Morality and Law*. Oxford: Oxford University Press, 2013.

4 Svě zastánce a vyznavače nachází *skepticismus* v dobách společenského úpadku. Tehdy podléhají rozkladu nejen společenské vazby, ale i lidé vyobcovaní ze společnosti ztrácejí půdu pod nohama a propadají zoufalství, což je vlastně skepticismus. Naopak v obdobích, kdy je společnost zdravá a tvořivá, se v ní se zastánci této pověry nesetkáme. (BOCHENSKI, J. M. *Slovník filozofických pověr*. Praha: Academia, 2000, s. 112-113.

5 O jedinečnosti západní civilizaci např. MEYER, F. S., JOCH R. *Vzpouřa proti revoluci dvacátého století*. Praha: Academia, 2003, s. 352-394.

křesťanské věrouky a mravouky je pak obzvlášť charakteristická pro naši „ateizovanou“, českou společnost. Trocha připomenutí v této věci tedy snad neuškodí.

Člověk jako Boží obraz

„Věřící i nevěřící jednomyslně soudí, že všechno na světě má být zaměřeno k člověku jako svému středu a vyvrcholení. Co však je člověk? Vyslovil a vyslovuje sám o sobě mnoho různých, i protichůdných názorů, v nichž se často buď povyšuje na absolutní měřítko všech věcí, nebo ponižuje až k zoufalství; odtud jeho bezradnost a úzkost... Písmo svaté učí, že člověk byl stvořen „k Božímu obrazu“, dostal schopnost poznávat a milovat svého Stvořitele a byl od něho ustanoven pánem nad veškerým pozemským tvorstvem, aby mu vládl a užíval ho k Boží slávě. „Co je člověk, že na něho myslíš, co je smrtelník, že se o něho staráš?

Učinils ho jen o málo menším, než jsou andělé, ověnčils ho ctí a slávou, dals mu vládnout nad dílem svých rukou, položils mu k nohám všechno“ (Ž 8,5-7).“⁶

Člověk byl stvořen jako „Boží obraz.“ Jako jediný z všech tvorů byl stvořen „pro sebe samého“. Hodnota jakéhokoliv lidského jedince tedy nikdy nemůže být pouze prostředecná. Lidský jedinec představuje hodnotu nepodmíněnou, absolutní v tom smyslu, že nikdy nemůže být obětován v nějakém vyšším zájmu, v zájmu národa, rasy, třídy či „blaha“ jakéhokoliv společnosti.

„Člověk byl od Boha stvořen ve stavu svatosti. Na samém počátku dějin však zneužil z návodu Zlého své svobody, povstal proti Bohu a zatoužil dosáhnout svého cíle mimo Boha... Proto je člověk sám v sobě rozdělen. To je také důvod, proč se nám celý lidský život, individuální a kolektivní, jeví jako dramatický zápas mezi dobrem a zlem, světlem a tmou. Navíc člověk vidí, že sám není schopen nápor zla doopravdy přemoci, takže se cítí jakoby spoután řetězy... Hřích totiž člověka umenšuje a brání mu dosáhnout plnosti.“⁷

Jakkoliv je tedy člověk Božím obrazem, který je jen o „málo menším, než jsou andělé“, jeho přirozenost je zároveň těžce narušena, zohyzděna důsledky dědičného hříchu. Lidský nitro tak představuje jakési „kolbiště“, kde spolu ustavičně zápasí dva protikladné sklony, sklon k dobru a sklon ke zlu. Lidský život, individuální i kolektivní, se tak ukazuje jako nepřetržité drama. Není nikdy v moci lidského jedince zlé sklony svého nitra úplně přemoci, neboť důsledky dědičného hříchu jsou jakoukoliv přirozenou mocí nevykořenitelné. Je tedy naprosto iluzorní domnívat se, že člověk může sám sebe pouze vlastními silami nějak „přestavět“, proměnit v kvalitativně jinou, vyšší bytost, jak o tom snili utopisté všeho druhu. Stejně tak iluzorní je věřit v nějaký postupný kvalitativní vzestup člověka prostřednictvím dějinného vývoje, chápaného jako ustavičný pokrok, postup vpřed. Člověk se ve své podstatě nemění a měnit nemůže. Ve svém elementárním, metafyzickém ustrojení a zaměření zůstává stále týž.

Podstata člověka

Člověk je jednotou hmotného těla a duchové, nesmrtelné duše. Již od počátku svého života je určen pro věčnou blaženost.

„Lidská osoba má účast na světle a síle Božího Ducha. Svým rozumem je schopna pochopit řád věcí stanovený Stvořitelem. Svou vůlí je s to zaměřit se sama na své pravé dobro. Dosahuje své dokonalosti, když hledá a miluje pravdu a dobro. Z moci své duše a svých rozumových mohutností rozumu a vůle je člověk obdařen svobodou, „nevšedním znamením Božího obrazu“.⁸

Díky své duši disponuje lidský jedinec dvěma duchovými mohutnostmi rozumu a svobodné vůle, které ustavují jeho osobu. Tyto mohutnosti pak člověka vyzdvihují nad ostatní pozemský svět a obdařují jej onou nepodmíněnou, absolutní hodnotou.

Třebaže se k nejvyšším hodnotám svého bytí vztahuje lidský jedinec prostřednictvím duchovních mohutností myšlení a svobodného chtění, jeho tělesná složka má rovněž svou vysokou hodnotu. Křesťanství

6 *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Gaudium et spes. Praha: Zvon, 1995, kap. 12.

7 *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Gaudium et spes. Praha: Zvon, 1995, kap. 13.

8 *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995, kap. 1704.

se v principu staví proti jakémukoliv typu spiritualismu, jenž umenšuje či přímo neguje význam a hodnotu těla pro lidský život. Tělo v křesťanském pojetí nepředstavuje samo o sobě vězení či hrob duše.

„Člověk je jednota duše a těla. Jakožto tělesná bytost v sobě zahrnuje prvky hmotného světa; v něm dosahují svého vrcholu a pozvedají hlas k svobodnému chválení Stvořitele. Člověk proto nesmí pohrdat tělesným životem, nýbrž naopak je povinen považovat své tělo za dobré a hodné úcty, poněvadž bylo stvořeno Bohem a posledního dne má být vzkříšeno. Je však raněn hříchem a pociťuje odboj těla. Důstojnost člověka tedy vyžaduje, aby oslavoval Boha ve svém těle a nedovolil mu přísluhovat nezřízeným náklonnostem jeho srdce.“⁹

Tělo by tedy nemělo být pro člověka břemenem, i když to tak mnozí pociťují. Křesťan by měl usilovat o „produhovňování“ vlastního těla, o podřizování tělesné žádostivosti hlasu rozumu, který jej vybízí ke zdrženlivosti a umírněnosti. O tom, že je takový zápas někdy nadmíru obtížný, se není třeba rozepisovat. Někdy se může zdát, že takový zápas je vlastně marný, že síly nižší přirozenosti člověka v určitém okamžiku jeho života vždy přemohou, byť třeba jen na krátký čas. I apoštol Pavel nařká na svou neschopnost čelit projevům vůle těla. Křesťan by však měl věřit, že tento boj dojde svého zdárného konce, i když v něm nelze zvítězit bez nadpřirozené pomoci, milosti. Definitivní pozitivita, hodnota těla má být zjevena na konci věků, při vzkříšení z mrtvých. Člověk tedy podle křesťanské víry nebude na konci časů svého těla provždy zbaven, „vysvobozen“ z něho, nýbrž toto tělo bude radikálně proměněno, zbaveno svých pozemských nedokonalostí, oslaveno, vykoupeno.

Svědění

Jak bylo řečeno výše, člověk v křesťanském pojetí je s to svým rozumem pochopit řád reality. Základní (metafyzické) pravdy o světě by mu tedy neměly zůstávat skryty. To se týká i existence a povahy objektivního mravního zákona. Každý lidský jedinec je v principu schopen tento zákon poznat, to, že existuje, i to, co mu nařizuje, přičemž zde nezáleží na kulturním prostředí či historickém čase, v nichž se ten který jedinec vyskytuje. „V hlubinách svědomí odkrývá člověk zákon, který si sám neukládá, ale který musí poslouchat. Jeho hlas ho stále vybízí, aby miloval a konal dobro a vyhýbal se zlu, a když je třeba, promlouvá k sluchu jeho srdce: toto dělej, tamto nedělej. Neboť člověk má ve svém srdci zákon vepsaný Bohem; v poslušnosti vůči němu spočívá jeho důstojnost a podle něho bude souzen.“¹⁰

Tváří v tvář dnešní realitě se může zdát jako zcela nepravděpodobné a snad přímo pošelilé tvrzení, že každý člověk disponuje vrozenou schopností odhalit ve svém nitru objektivní mravní zákon. Nejprve se samozřejmě nabízí otázka, zda nějaký takový zákon vůbec existuje. Ale zkusme nyní předpokládat, že tomu tak je. Jak však bude takový zákon vypadat? Zdá se, že s některými normami tohoto zákona by většina lidí současnosti nemusela mít větší problém (nebudeš zabíjet, krást, křivě svědčit...). S některými by to již bylo patrně těžší (např. nebudeš smilnit). Hlavní problém však spočívá v úvodním a nejdůležitějším přikázání mravního zákona, které existenci všech následujících přikázání zdůvodňuje a osmyslňuje. Toto přikázání totiž představuje požadavek bezpodmínečného uznání Stvořitele. Naše doba je však, mluvíme zde o západním světě, z velké, někde dokonce z rozhodující části ateistická. Proč ateisté či agnostici nepoznávají Boha, pakliže k tomu mají přirozenou vlohu? A jak je to s příslušníky jiných kultur, z nichž mnozí jsou monističtí panteisté či polyteisté. Jak to, že ani oni nepoznávají existenci jediného Boha – Stvořitele? Na tuto otázku jistě není snadné odpovědět.¹¹

---

9 *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Gaudium et spes. Praha: Zvon, 1995, kap. 14.

10 *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Gaudium et spes. Praha: Zvon, 1995, kap. 16.

11 Z křesťanského hlediska je ateismus jen těžko pochopitelný. Kde tkví příčiny ateismu a jaké na sebe bere podoby? „Slovem ateismus se označují jevy, které se od sebe velmi liší. Někteří Boha výslovně popírají; jiní se domnívají, že člověk o něm nemůže naprosto nic tvrdit; jiní zkoumají otázku Boha takovou metodou, že se zdá, jako by tato otázka neměla smysl. Mnozí neoprávněně překračují hranice pozitivních věd a tvrdí, že se všechno dá vysvětlit pouze touto vědeckou metodou, anebo naopak vůbec neuznávají žádnou absolutní pravdu. Někteří

Člověk se má ve svém jednání řídit primárně podle svého svědomí. Jak chápe svědomí křesťanská víra? „Svědomí je nejtajnější střed a svatyně člověka; v ní je sám s Bohem, jehož hlas mu zaznívá v nitru. Prostřednictvím svědomí si podivuhodným způsobem uvědomuje zákon, který splňuje milováním Boha a bližního.... Čím více převládá správné svědomí, tím více ustupují jednotlivci a skupiny od slepé libovůle a snaží se podřídit objektivním mravním normám. Nezřídka se ovšem stává, že se svědomí vlivem nepřekonatelné neznalosti mýlí, avšak tím neztrácí svou důstojnost. To však nelze říci tehdy, když se člověk málo stará o hledání pravdy a dobra a jeho svědomí se vlivem návyku na hřích poněkud stává téměř slepým.“¹²

Katechismus katolické církve definuje svědomí jako „soud rozumu, kterým lidská osoba poznává mravní jakost konkrétního činu, který se chystá vykonat, který právě koná anebo vykonala. Člověk má ve všem, co říká a dělá povinnost řídit se věrně tím, o čem ví, že je spravedlivé a správné. Člověk vnímá a poznává příkazy božského zákona prostřednictvím úsudku vlastního svědomí.“¹³

Lidský jedinec je tedy povinen naslouchat hlasu svého svědomí a řídit se jím. Svědomí však může být, a také mnohdy vskutku bývá, zatemnělé, slepé. Člověk se leckdy při obhajobě nějakého konání dovolává své vnitřní autonomie, „hlasu svého svědomí“, který mu nařizuje jednat tak, a ne onak, a přitom se při hodnocení mravní povahy tohoto jednání hluboce mýlí. Nějaký muž kupříkladu opustí svou ženu a děti kvůli jiné ženě, neboť má dojem, že je třeba jít za „hlasem svého srdce“. Jedná se o jev, v dnešní době zcela běžný. Takový muž se třeba bude hájit poukazem na hlas vlastního svědomí, jež mu údajně říká: „konej tak, je to správné“. Třeba mu to jeho svědomí vskutku říká. Nicméně jedná se zde o správný, spravedlivý soud?

Svědomí se stává slepým tehdy, pakliže není s to rozpoznat kvalitu činů, které posuzuje. Jistě existují situace, kdy je velmi obtížné správně rozhodnout, neboť zde není zcela zjevné, jaké z nabízených řešení bude správné a jaké nikoliv. Pakliže se v takových složitých situacích člověk rozhoduje nesprávně, neznamená to ještě, že by trpěl opravdovým zatměním svědomí. Skutečným zaslepením svědomí bude postižen takový jedinec, který bude vědomě a dobrovolně konat objektivně špatné skutky, jež budou zjevným porušením nějaké zásadní mravní normy, v domnění (či přímo přesvědčení), že tyto skutky jsou mravně nezávadné.

Slepým může být určité svědomí nezaviněně. Taková nezaviněnost je dána nepřekonatelnou nevědomostí špatně jednajícího jedince. Zaviněně špatné svědomí pak bývá důsledkem dlouhodobé neochoty usilovat o hledání pravdy a dobra. Kdo žije v určitých klamných představách o povaze dobra a zla a navzdory pochybnostem, jež stabilitu těchto představ do té či oné míry narušují, zůstává stále (ať již z lenosti či tvrdošijnosti) na stejných názorových pozicích, ten je pochopitelně za své objektivní zmatení osobně odpovědný.

člověka tak vyvyšují, že tím víra v Boha téměř ztrácí sílu; zdá se však, že jim jde více o zdůraznění člověka než o popření Boha. Jiní si vytvářejí takový obraz Boha, že představa, kterou odmítají, vůbec není Bůh evangelia. Jiní si otázky o Bohu vůbec nekladou; necítí totiž, jak se zdá, náboženský neklid a nechápou, proč by se ještě měli o náboženství zajímat. Ateismus mimoto nezřídka vzniká buď z vášnivého protestu proti zlu ve světě, anebo z toho, že se některým lidským hodnotám neprávem přisuzuje absolutnost, takže se stavějí na místo Boha. Přístup k Bohu může často znesnadňovat i dnešní civilizace, ne snad sama o sobě, ale protože je příliš zapletena do pozemských věcí. Jistě nejsou bez viny ti, kdo se proti hlasu svého svědomí vědomě snaží nepřipustit Boha do svého srdce a uhýbat náboženským otázkám; určitá odpovědnost za to však často padá i na věřící. Ateismus totiž, chápán ve své úplnosti není něco původního, nýbrž vzniká spíše z různých příčin, mezi které je třeba počítat i kritickou reakci proti náboženství, v některých zemích zvláště proti náboženství křesťanskému. Proto mohou mít nemalý podíl na vzniku ateismu věřící tím, že zanedbávají náboženskou výchovu, zkrásleně podávají nauku a mají nedostatky ve svém náboženském, mravním a sociálním životě; o nich platí, že pravou tvář Boha a náboženství spíše zastírají, než ukazují“ (*Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Gaudium et spes. Praha: Zvon, 1995, kap. 19).

12 *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Gaudium et spes. Praha: Zvon, 1995, kap. 16.

13 *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995, kap. 1778.

Problém svobody

Člověk je povinen hledat ve svém životě pravdu a dobro coby nejvyšší hodnoty vlastního bytí a řídit se jimi. Všechny další životní činnosti mají být s ohledem na finální určení lidského bytí těmito vrcholným aktivitám podřízeny. „Hleďte především jeho království a spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno“ (Mt 6,33). Člověk nachází naplnění svého života ve věčnosti. Věčný život, k němuž je člověk od svého početí povolán, si lze představit jako trvalou, nepomíjivou participaci na hodnotách absolutní pravdy a absolutního dobra. Bytí u Boha či s Bohem představuje život v nepomíjivé lásce coby výsledku vrcholné realizace racionálně-volního úsilí. Tohoto stavu však nemůže žádný lidský jedinec dosáhnout pouze vlastními, přirozenými silami. Věčný život je darem Božím, nezaslouženým, nadpřirozeným. Člověk se může otevřít působení Boží milosti, může s touto milostí maximálně spolupracovat, může na této zemi jednat téměř „svatě“, nicméně svůj vstup do nebeského království si nikdy nemůže zasloužit. Věčný život zůstává provždy darem.

Člověk však nemůže dosáhnout definitivního naplnění vlastní existence proti své vůli. Úsilí kráčet po cestě pravdy dobra předpokládá existenci svobody.

„Tuto svobodu naši současníci vysoce cení a vášnivě o ni usilují, a to je správné. Často se však o ni zasazují špatným způsobem, jako o možnost dělat cokoli, i zlo, jen když to přináší potěšení. Pravá svoboda však je nevšední znamením Božího obrazu v člověku. Bůh totiž chtěl člověka ponechat v jeho rozhodování, aby svého Stvořitele sám hledal a přimknutím k němu dospěl k plné a oblažující dokonalosti. Důstojnost člověka tedy vyžaduje, aby jednal podle vědomé a svobodné volby, to znamená hýbán a podněcován z nitra osobním přesvědčením, a ne ze slepého vnitřního popudu nebo pouze z vnějšího donucení. Této důstojnosti člověk dosahuje tím, že se osvobozuje z každého zjetí vášní, směřuje k svému cíli svobodnou volbou dobra a účinně a s vynalézavou přičinlivostí si obstará vhodné prostředky. Zaměřenost k Bohu může hříchem narušená lidská svoboda plně uskutečnit jen s pomocí Boží milosti. Každý pak bude muset na Božím soudu skládat účty z vlastního života podle toho, zda konal dobro nebo zlo.“¹⁴

Na rozdíl od určitého typu moderního myšlení, které vykládá lidské bytí deterministicky, křesťanství důsledně trvá na základní schopnosti člověka jednat svobodně. „Člověk je pánem svých skutků.“ Lidský jedinec, pakliže dosáhne určitého věku a netrpí nějakým vážným postižením či omezením, tedy nepodléhá žádným nepřekonatelným determinujícím silám (dějinně kulturním, sociálním či pudovým), jež by mu v principu znemožňovaly jednat vskutku svobodně. Člověk je tedy za své činy plně zodpovědný.

Pravé svobody však člověk dosahuje pouze tehdy, jedná-li v souladu s objektivními požadavky dobra. Jednání v rozporu s dobrem, které svobodná vůle samozřejmě plně umožňuje, představuje závažnou deformaci svobody, neboť zle či nesprávně jednajícím člověkem, koná v rozporu se svým základním určením. Zde by mohli mnozí namítnout, že křesťané se vlastně snaží konat dobro z jakéhosi donucení, že motivem jejich činů je především strach z věčného trestu a že se tedy v případě věřících, konajících na základě příkazů víry, vůbec nejedná o skutečnou realizaci svobody, neboť prostě musí konat tak, a ne jinak, chceš-li uniknout hrozící odplatě. Taková interpretace křesťanského chápání svobody je však silně zavádějící. Člověk přeci nemusí jednat tak, jak mu přikazuje Boží zákon, nemusí tento zákon vůbec uznávat jako závazný a pravdivý, může v principu vsadit jen na vlastní chápání morálky, kterému věří či prostě jen věřit chce a jež se může od křesťanského pojetí diametrálně lišit. Pokud křesťan dobrovolně jedná podle mravního zákona, nebývá tak primárně proto, že se děsí věčného trestu, ačkoliv i tento motiv může hrát významnou roli, nýbrž proto, že zkrátka považuje za nezbytné, a tudíž chce jednat v souladu s pravdou, která pro něj představuje stěžejní hodnotu jeho života.

Smrt a věčný život

Zásadní otázkou lidského života zůstává problém smrti. Co si počít s faktem vlastní smrtelnosti? Jak

---

14 *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Gaudium et spes. Praha: Zvon, 1995, kap. 17.

uchopit či pochopit smysl svého života, pakliže je tento život odsouzen k věčnému zániku? Existuje opravdu věčný zánik člověka, není konec pozemského bytí pouhým přechodem do bytí nového? Tyto otázky zneklidňují, ba pronásledují lidskou mysl od počátku dějin jako žádné jiné. A je to naprosto pochopitelné. Žádné znepokojivější, důležitější otázky si totiž ani nelze představit. Přesto jsem měl možnost setkat se s mnoha lidmi, kteří mi tvrdili, že je zmíněné otázky příliš nevzrušují, že se jimi vlastně nikdy příliš nezabývali. Jsou prý spokojeni na tomto světě a nic víc nepotřebují. Až přijde smrt, tak to prostě všechno skončí. Tak už to zkrátka je. Je to asi smutné, ale je to tak. Zatím jsme však ještě tady, tak si prostě užijeme, jak to jde. Co bude potom, není důležité. Přiznám se, že takový přístup ke skutečnosti je pro mě zcela nepochopitelný.

Křesťanský postoj k problému nesmrtnosti je všeobecně známý. „Záhada lidského údělu nejvíce vystupuje tváří v tvář smrti. Člověka netrápí jenom bolest a postupný tělesný úpadek, ale také – ba více – strach z trvalého zániku. Avšak tušení srdce ho vede správně, když se hrozí naprostého rozpadu a konečného zániku své osoby a odmítá je. Zárodek věčnosti, který v sobě nosí a ježž nelze převést na pouhou hmotu, povstává proti smrti. Všechno úsilí techniky, byť sebeužitečnější, nedovede upokojit úzkost člověka: prodloužená biologická dlouhověkost nemůže uspokojit touhu po dalším žití, která nezničitelně tkví v jeho srdci.

Tváří v tvář smrti všechny představy selhávají, avšak církev poučená Božím zjevením tvrdí, že člověk byl od Boha stvořen k blaženému cíli, který je mimo hranice pozemské bídy. Kromě toho tělesná smrt, které by byl člověk ušetřen, kdyby nebyl zhřešil, bude podle učení křesťanské víry přemožena, až všemohoucí a milosrdný Spasitel vrátí člověku spásu, o kterou se svou vinou připravil. Bůh totiž člověka povolal a volá, aby k němu přilnul celou svou přirozeností ve věčném společenství neporušitelného božského života. Tohoto vítězství dosáhl Kristus, když svou smrtí osvobodil člověka od smrti a znovu vstal k životu. Dobře zdůvodněná víra tedy dává kterémukoli přemýšlejícímu člověku odpověď na jeho úzkost z toho, co ho v budoucnosti čeká; zároveň mu poskytuje možnost být v Kristu ve spojení s milovanými bratry, kteří již zemřeli, a dává mu naději, že u Boha dosáhli pravého života.“¹⁵

Křesťané věří, že jejich pozemská existence je pouhou přípravou na definitivní cíl jejich bytí. Tím je věčný život. Člověk je stvořen pro věčnost, nicméně opravdový přístup do plnosti věčného života získává až díky vtělení a vykupitelskému činu Božího Syna. Církev učí, že plné pochopení lidského údělu je možné jen pro toho, kdo ve víře přijme novozákonní zvěst o Kristu.

„Je skutečnost, že tajemství člověka se opravdu vyjasňuje jen v tajemství vtěleného Slova. První člověk Adam byl předobrazem člověka budoucího, totiž Krista Pána. Kristus, nový Adam, právě zjevením tajemství Otce a jeho lásky plně odhaluje člověka jemu samému a dává mu poznat vznešenost jeho povolání. Není tedy divu, že řečené pravdy v něm mají svůj zdroj a vyvrcholení.

On je „obraz neviditelného Boha“ (Kol 1,15); je dokonalý člověk, který Adamovým synům vrátil podobnost s Bohem, prvotním hříchem pokřivenou. Protože lidská přirozenost, kterou přijal, v něm nebyla zničena, byla tím i v nás pozdvižena k vznešené důstojnosti.... Nevinný Beránek svobodně prolil svou krev, a tak nám zasloužil život. V něm nás Bůh usmířil se sebou i navzájem a vytrhl nás z otroctví ďábla a hříchu, takže každý z nás může říci spolu s apoštolem: Boží Syn „mě miloval a za mě se obětoval“ (Gal 2,20). Tím, že za nás trpěl, nám nejen dal příklad, abychom šli v jeho šlépějích, nýbrž i otevřel cestu; jdeme-li po ní, život i smrt se posvěcují a nabývají nového smyslu... Na křesťana jistě doléhá nutnost a povinnost bojovat v mnoha trápeních proti zlu a vytrpět i smrt; ale ve spojení s velikonočním tajemstvím, připodobněn Kristově smrti a posílněn nadějí, jde vstříc vzkříšení... Takové a tak veliké je tajemství člověka, které věřícím, vyzařuje z křesťanského zjevení. Skrze Krista v Kristu se tedy osvětluje záhada bolesti a smrti, která nás mimo jeho evangelium drtí. Kristus vstal z mrtvých, svou smrtí zničil smrt a daroval nám život.“¹⁶

---

15 *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Gaudium et spes. Praha: Zvon, 1995, kap. 18.

16 *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Gaudium et spes. Praha: Zvon, 1995, kap. 22.

Hodnota života

Vraťme se k problému lidských práv. Křesťanské myšlení odvozuje ideu lidských práv z věčného určení každého člověka. Každý lidský jedinec je stvořen jako osoba (Boží obraz), disponující rozumem a svobodnou vůlí, jež je od svého početí předurčena a povolána k věčnému životu. Hodnota člověka je tedy zcela nepodmíněná, absolutní. Člověk je stvořen proto, aby ve shodě s mravním řádem užíval darů života, i když je jeho život neoddělitelně spojen s utrpením. Toto utrpení, je-li správně chápáno a svobodně přijímáno, získává v rámci lidské existence očištný smysl. Trpělivé snášení bolesti, která je pojímána jako smysluplná, může lidskému jedinci výrazně pomáhat v osobnostním zrání a budování dobrého charakteru.

Křesťané jsou přesvědčeni, že s určitými právy se člověk rodí, přičemž za zrození je považován okamžik početí. Tato práva jsou objektivní, nikým nesuspendovatelnou daností. Žádná lidská moc není oprávněna jejich existenci zpochybnit. Podobně jako samotná lidská bytost jsou i ona Božím dílem. Připomeňme slavnou větu z americké „Deklarace nezávislosti“, která se na tuto skutečnost přímo odvolává: „*We hold these truths to be self-evident, that all men are created equal, that they are endowed by their Creator with certain unalienable rights, that among these are life, liberty and the pursuit of happiness.*“

Nezákladnější a nejposvátnější lidské právo představuje právo na život. To je zcela pochopitelné. Právo na život totiž tvoří nutný předpoklad existence všech dalších práv. Hodnota nevinného lidského života je z hlediska křesťanské teologie zcela nedotknutelná. Jak již bylo řečeno výše, lidský život nelze vědomě obětovat žádnému vyššímu dobru. Žádné vyšší dobro totiž neexistuje. „Lidský život je posvátný, protože již od počátku zahrnuje stvořitelenskou činnost Boha a stále zůstává ve zvláštním vztahu ke Stvořiteli, svému jedinému cíli. Jen Bůh je pánem života od jeho počátku až k jeho konci. Nikdo a za žádných okolností si nemůže osobovat právo přímo zničit nevinnou lidskou bytost.“¹⁷

Tváří v tvář současnosti je třeba se zmínit o třech závažných problémech, vyvolávajících zásadní etické kontroverze. Jedná se o potrat, eutanázii a výzkum embryonálních kmenových buněk. Praxe potratu a eutanázie se staly hlavním tématem encykliky papeže Jana Pavla II. z roku 1994 *Evangelium vitae*.¹⁸ Jan Pavel II. považuje zmíněnou praxi za největší morální zlo naší doby a kulturu, která ji podporuje, za kulturu smrti.

Praxe potratů představuje v drtivé většině západních zemí něco zcela samozřejmého. Stoupenci potratů obvykle argumentují právem matky rozhodovat o svém těle. Má-li mít taková argumentace smysl (být logicky i morálně přijatelná), pak musí být zjevné, že toto deklarované právo matky nekoliduje s právem jiné osoby. Pakliže by totiž bylo zřejmé či jen hodně pravděpodobné, že lidský plod představuje plnohodnotnou lidskou osobu, právo ženy svobodně nakládat se svým tělem by mohlo jen stěží obstát v konfrontaci s právem počatého dítěte na život. Jedinou opravdu účinnou strategií pro zastánce potratů tak zůstává přesvědčování veřejnosti, že se v případě lidského plodu o žádnou osobu nejedná. Na podporu této teze lze jistě uvést názory mnohým materialisticky orientovaných vědců.

Z katolického hlediska představují potraty obzvlášť těžké porušení mravního zákona. Lidský život totiž vyžaduje ochranu a absolutní respekt již od okamžiku početí. Lidský jedinec je osobou již od prvního okamžiku své existence. „Bůh, pán nad životem, svěřil totiž lidem vynikající úkol udržovat život; tento úkol mají však plnit způsobem hodným člověka. Život se má tedy s největší péčí chránit už od samého početí; potrat a usmrcení nemluvněte jsou hanebné zločiny.“¹⁹

Podobně jako potraty odmítá katolická nauka i eutanázii. „Přímá eutanázie spočívá v ukončení života osob postižených, nemocných nebo už blízkých smrti, ať už jsou důvody a prostředky jakékoliv. Je mravně nepřijatelná. Stejně tak nějaký zákrok nebo opomenutí, které samo od sebe nebo záměrně přivodí smrt, aby se ukončila bolest, je zabitím těžce odporujícím důstojnosti lidské osoby a úcty k živému Bohu, jejímu Stvořiteli. Mylný úsudek, do něhož člověk může v dobré vůli upadnout, nemění povahu tohoto vražedného

17 *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995, kap. 2258.

18 JAN PAVEL II. *Evangelium vitae*. Praha: Zvon, 1995.

19 *Dokumenty II. vatikánského koncilu*. Gaudium et spes. Praha: Zvon, 1995, kap. 51.

činu, který je nutno vždy odsoudit a vyloučit.“²⁰

Morálně nepřijatelný je i embryo-destruktivní výzkum. Důvody jsou zde stejné jako v případě potratu. Lidská embrya představují osoby, náleží jim tedy stejná práva jako kterémkoliv jiným lidem. Nedotknutelná „hodnota náleží všem lidem bez rozdílu. Každý člověk musí být respektován již na základě své pouhé existence. S ohledem na lidskou důstojnost je nezbytné vyloučit jakoukoli diskriminaci na základě biologického, psychologického, nebo zdravotního vývoje“.²¹

Vztah víry a rozumu

Na závěr nezbyvá než položit si vpravdě kruciólní otázku. Jak se to má s pravdivostí výše řečeného? Nejedná se v případě křesťanských pravd o pouhou smyšlenku či iluzi existenciálně slabých jedinců, kteří nejsou s to přijmout faktický stav reality, jenž jim připadá tak bezútěšný? Proč by měl vlastně existovat Bůh, co by tomu mělo nasvědčovat? Snad existence všudypřítomného zla a bezbřehé nespravedlnosti, jíž je svět plný? Nepředstavuje ateismus intelektuálně mnohem poctivější, realističtější postoj? Je vůbec rozumné věřit v něco, co se zcela vymyká empirické uchopitelnosti a co se zdá být tvář v tvář pokroku na poli vědy stále absurdnější? Není rozhodné odmítání všech věř či představ, jež hledají vysvětlení smyslu světa a lidského života kdesi v zásvěti, znakem nepochybné kulturní vyspělosti?

Takové otázky nás vedou k potřebnosti objasnit vztah víry a rozumu. Jaký je tedy jejich vzájemný poměr? „...Existuje dvojí řád poznání, který se liší nejen z hlediska poznávací schopnosti, ale také z hlediska objektu: z hlediska poznávací schopnosti proto, že poznáváme jednak přirozeným rozumem, jednak božskou vírou, z hlediska objektu pak proto, že kromě věcí, kterých lze dosáhnout přirozeným rozumem, jsou nám k věření předkládána tajemství v Bohu skrytá, která nemohou být poznána, nejsou-li zjevena božsky... Ačkoli je víra nad rozumem, přesto nemůže být mezi vírou a rozumem skutečný spor, neboť tentýž Bůh, který zjevuje tajemství a vlévá víru, vložil do lidského ducha světlo rozumu; Bůh však nemůže popřít sám sebe, ani pravdivé nikdy nemůže odporovat pravdivému. Neodůvodněné zdání takového rozporu ale pochází především z toho, že buď články víry nebyly chápány a vykládány ve smyslu Církve, nebo smyšlenky byly považovány za výpovědi rozumu“.²²

Katolická teologie tedy učí, že mezi rozumem a vírou nemůže být spor, neboť obojí je dílem Božím. Obojí slouží lidskému jedinci k plnému dosažení pravdy. Pravdy víry ovšem rozum přesahují, nejsou však nikterak mimoracionální. Naopak, víra je bez rozumu zcela nemyslitelná. „Katolická teologie spatřuje ve víře určitý "habitus myslí". Jedná se samozřejmě o velmi generické vymezení teologické ctnosti, které je právě pro svou generičnost společné všem teologickým ctnostem. V aristotelské tradici se pod poněkud staromódním termínem "habitus" skrývá srozumitelnější určení, totiž *kvalita*. Víra má povahu kvality a již to o ní mnoho prozrazuje. Uvědomění si *kvalitativní povahy* křesťanské víry nás bezprostředně vede k postižení dalších naprosto nutných souvislostí. Je-li víra kvalitou, musí být bezesporu kvalitou nějaké jiné, od sebe odlišné skutečnosti. Tou skutečností je lidský rozum. Víru totiž můžeme vztahovat k "rozumu" pokaždé v jiném smyslu. Nesmí nám uniknout, že katolické pojetí víry se bez rozumu neobejde v jejím samotném definování. Víra kvalifikuje lidský rozum, který se tak stává její nutnou podmínkou. Termín *rozum* figuruje v definici víry ve funkci jejího subjektu. Z katolického vymezení víry vyplývá další fakt, který nelze ponechat bez povšimnutí. Každá kvalita *zkvalitňuje* svůj subjekt, neboť právě v tom spočívá metafyzický efekt kvality. Víra proto *zkvalitňuje* a *zvyšuje* lidský rozum, a tudíž náleží k vrcholným lidským dokonalostem. ...Přesuneme-li pozornost od víry jako kvality rozumu k jejímu předmětu, uvědomíme si ještě hlouběji, proč víra lidskou bytost zdokonaluje. Prostřednictvím víry má člověk účast na poznání řádu skutečnosti, který by jinak zůstal beznadějně zahalen jeho přirozeným rozumovým schopnostem. Víra nám dovoluje nahlédnout

20 *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, 1995, kap. 2277.

21 Kongregace pro nauku víry. *Instrukce Dignitatis personae o některých otázkách bioetiky*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009, kap. 8.

22 *Dokumenty Prvního vatikánského koncilu*. Dei Filius. Praha: Krystal OP, 2006, kap.4.

do povahy samotného života Boha. Díky víře nejen že poznáváme, nýbrž dokonce *víme*, tj. *poznáváme s jistotou*.²³

Prostřednictvím víry, která zkvalitňuje a „pozdvihuje“ rozum, je tedy lidský jedinec s to nahlédnout skutečnosti, jež by mu jinak byly beznadějně zahaleny. Jako příklad můžeme uvést např. bohodství Ježíše Krista, Boží trojjedinost či reálnou přítomnost Krista v eucharistii. Je však možné v případě poznání, jež víra přináší, vskutku mluvit o nějaké jistotě? Chceme-li dosáhnout opravdové jistoty (nezvratného poznatku o určitém „věcném stavu“) v řádu přirozeného poznání, musíme provést důkaz. Takový důkaz má podobu diskurzivního pohybu, směřujícího od evidentních premis k závěru, jenž je na začátku dokazování nezřejmý. Nic takového ovšem ve věcech víry není možné. K jistotě věřených pravd nedospíváme diskurzivní cestou. Absolutní jistotu nadpřirozených pravd poznává věřící bezprostředně, samotným aktem víry. Víra je dar. A jeho součástí je i jistota. Jistota toho, že skutečnosti, které se člověku v aktu víry odhalují, jsou absolutně pravdivé. Důvodem této jistoty je fakt, že Bůh, který člověka vírou obdarovává, nemůže z principu klamat.

Nicméně takové vysvětlení kriticky myslícího jedince sotva přesvědčí. Především není vůbec jisté, zda Bůh existuje. Je-li Bůh poznatelný pouze vírou, pak zůstává pro nevěřícího člověka z principu nepostižitelný. Pak je ovšem jakákoli diskuze mezi věřícími a nevěřícími nejspíš zbytečná. Vždyť nevěřící vůbec nemusí tušit, o čem to ti křesťané vlastně mluví. Není to nakonec jen chiméra, subjektivní přelud, výtvar frustrované představivosti? Jak brát vážně to, co se zcela vymyká „normálnímu“ uchopení?

Je však k poznání existence a esence Boha nutně nezbytná víra? Podle katolické teologie a nauky církve jsou tyto skutečnosti dostupné přirozenému rozumu. Dokazování Boží existence a odhalování Božích vlastností totiž tvoří součást klasické filozofie.²⁴ Krom toho jsou lidskému rozumu dostupné i jiné zásadní skutečnosti, na nichž staví křesťanská (katolická) teologie a jejichž poznání (vědomí toho, že se jedná o skutečnosti nevývratně pravdivé) má pro lidský život vrcholný význam. Jedná se především o fakt lidské nesmrtnosti a fakt existence mravního zákona.

To, co bylo právě uvedeno, samozřejmě nestačí pouze deklarovat. Nakonec záleží na každém, bude-li se těmito věcmi vůbec chtít zabývat. Že se jedná o činnost vpravdě nelehkou, není třeba příliš zdůrazňovat.

---

23 CARDAL, R. Některé aspekty vztahu víra – rozum. 1. díl – Roviny vztahování. *Distance* 2/1999.

24 Fakt, že lidský jedinec je s to dospět k poznání Boha pouhým světlem přirozeného rozumu, je jednou z pravd víry. „*Si quis dixerit, Deum unum et verum, creatorem et dominum nostrum, per ea, quae facta sunt, naturali rationis humanae lumine certo cognosci non posse: anathema sit.*“ (*Dokumenty Prvního vatikánského koncilu*. Dei Filius. Praha: Krystal OP, 2006, can. 2/1.)

Referenční seznam:

Monografie:

- BOCHENSKI, J. M. *Slovník filozofických pověr*. Praha: Academia, 2000
- FINNIS, J. *Natural Law and Natural Rights*. Oxford: Oxford University Press, 1980
- FUCHS J. *Předpoklady nerelativizované etiky*. Praha: Krystal OP, 2007
- KEOWN, J. and GEORGE, R. P. (eds.) *Reason, Morality and Law*. Oxford: Oxford University Press, 2013
- MEYER, F. S., JOCH R. *Vzpouora proti revoluci dvacátého století*. Praha: Academia, 2003
- SOUSEDÍK, S. *Svoboda a lidská práva. Jejich přirozenoprávní základ*. Praha: Vyšehrad, 2010
- KEOWN, J. and GEORGE, R. P. (eds.) *Reason, Morality and Law*. Oxford: Oxford University Press, 2013

Ostatní zdroje:

- CARDAL, R. Některé aspekty vztahu víra – rozum. 1. díl – Roviny vztahování. *Distance 2/1999*
- Dokumenty Prvního vatikánského koncilu*. Dei Filius. Praha: Krystal OP, 2006
- Dokumenty II. vatikánského koncilu. *Gaudium et spes*. Praha: Zvon, 1995
- JAN PAVEL II. *Evangelium vitae*. Praha: Zvon, 1995
- Katechismus katolické církve. Praha: Zvon, 1995
- Kongregace pro nauku víry. *Instrukce Dignitatis personae o některých otázkách bioetiky*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2009